

SELÇUK KAMUCAN ROMANINDA CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ*

*Merve Esra ÖZGÜRBÜZ***

ÖZ

Milletleşen Adam serisinin ilk kitabı olan *Selçuk Kamucan*'da Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Türk milletinin düşmanlarına karşı verdiği Kurtuluş Savaşı anlatılmaktadır. İdeoloji ve sıcak savaş şeklinde iki ayrı kulvardan akan hikâyede “kurtuluş döneminin ideoloğu” Selçuk Kamucan ile “cesur savaşçı” Seymen Bayraktar karakterleri öne çıkmak-tadır. Diğer karakterler bu iki karakter merkezinde şekillenerek anlatının iyi-kötü kriterlerine göre sınıflandırılmaktadır. Eserde iyi kötü kurgulanması fark etmeksizin daima ikincil planda kalan kadın karakterler ise erkeğin kabul edilen alana olan konumları itibarıyla feminist kuram çerçevesinde değerlendirilmektedir. Her halükarda erkeğin sahip olduğu bir nesne muamelesi gören kadın; özellikle fedakâr anne ve cefakâr eş pozisyonunda, etkinlik alanı “erkeğin yardımcısı” statüsünü kuvvetlendirecek işlerle kısıtlan-dığında olumlu kabul edilmektedir. Erkek karakterin sınanmasını sağlayan ve kendilerine çizilen sınırları aşan işlerle uğraşan kadın karakterler ise tehlikeli addedilmektedir. Ulusun tek kurtarıcısının erkek olduğuna dair inanç, söz konusu kadınların ulusun bütünlüğü ve geleceği için de büyük tehlike barındırdığını altını çizmektedir. Diğer bir deyişle iyi-kötü, dost-düşman, cesur-korkak şeklinde ilerleyen anlatıda erkek ve kadın karşı karşıya getirilip aşkınlık bakımından kıyaslanan iki unsur şeklinde okura sunulmakta ve erkek, daima birincil kabul edilen niteliklerle kurgulanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Roman, Cinsiyet, Kadınlık Roller, Kurtarıcı Erkek

GENDER INEQUALITY IN THE NOVEL *SELÇUK KAMUCAN*

ABSTRACT

The novel *Selçuk Kamucan*, the first book of the trilogy *Milletleşen Adam*, represents the War of Independence of the Turkish nation having been defeated in the First World War. The story revolves around two characters Selçuk Kamucan, “the liberal ideologist”, and Seymen Bayraktar, “the brave warrior”, and flows through two different tracks from the perspectives of ideology and hot war.

* Gönderim tarihi: 01.10.2019. Kabul tarihi: 27.12.2019.

** Arş. Gör. Dr., KTÜ Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, TRABZON. mervesrapolat@gmail.com ORCID:0000-0002-0616-5071

Kamucan and Bayraktar are the central characters and other characters are classified and judged as good or bad according to the norms of these characters. As regards the female characters, they are deliberately represented of secondary importance. The portrayal of these characters can be evaluated and analysed within the framework of feminist theory concerning their social roles in the lives of the central male characters. Women are represented as objects of the male characters, their desires, ideas and actions. They are only idealised as altruistic mother (angel in the house), and self-sacrificing devoted wife. The author underlines the belief that the only saviour of the nation is man, and the female characters violating these patterns are considered threatening the future integrity of the nation. In other words, the narrative progresses along with a number of binary oppositions such as good-bad, friend-enemy, brave-coward, man and woman. The reader is presented with two aspects that are criticised and compared in terms of transcendence, and the man is always idealised with the primary and superior qualities.

Keywords: Novel, Gender, Feminine Roles, Savior Male

Giriş

1891 yılında Trabzon-Sürmene’de dünyaya gelen eğitimci, yazar ve gazeteci Halid Rıfki Kulaç, idadi eğitimini İstanbul’da, Dar-ül Fünun eğitimini ise Edirne’de tamamlayarak Birinci Dünya Savaşı’na katılır. Hicaz-Yemen Cephesi’nde savaşırken esir düşer. Esaretin ardından ülkesine dönüş yolunda Tiflis’e uğrar, ancak çeşitli siyasal suçlamalar sebebiyle burada tutuklanır. Serbest bırakıldıktan sonra ülkesine dönmekten vazgeçen Kulaç, Moskova’da üniversite okumayı tercih eder. 1926 yılında Türkiye’ye döner ve gazetelerde makaleler yazarak yeni kurulan devletin kalkınabilmesi adına fikirlerini beyan eder.

Fransızca, İngilizce, Rusça, Latince, Arapça ve Farsça bilen, bilgi ve kültür düzeyi yüksek Kulaç’ın *Milletleşen Adam* romanı 1930 yılında yayımlanır. *Üç Basamak* adlı üç ciltlik romanı ise henüz yayımlanamamıştır. 1962 yılında vefat eden yazar için Şevket Çulha şunları söylemektedir: “Politikada kadre uğramış aydınlarımızdan biridir. Üzerindeki gölge, Moskova Üniversitesinden mezun olmaktı. Bilgi, insanlık, dostluk, vefa... hepsini benliğinde toplamış bir kişi idi. Edebiyatçı idi, öğretmenlik yaptıysa da, öğreniminden ötürü dışlandı. Aile imkânlarıyla geçinirdi. Kitapları çıktı, yazıları yayımlandı.”¹

Yazar, Milli Mücadele döneminde Bolşevizm’in Türk milleti için tek kurtuluş yolu olduğunu savunan yazılarıyla öne çıkar.² Dönemin gazetesi *İkbal*’de “Büyük Cereyan Karşısında”, “Gaye İsteriz” ve “Türkler ve Bolşeviklik” isimli üç makalesi yayımlanır. En yakın arkadaşları da dâhil olmak üzere çevresindekiler tarafından Bolşeviklikle suçlanarak aleyhinde kampanyalar

¹ Hüseyin Albayrak, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, C: 4, Ankara 2010, s. 307-308.

² Emel Akal, *Moskova-Ankara-Londra Üçgeninde İştirakiyuncular, Komünistler ve Paşa Hazretleri*, İstanbul 2014, s. 250.

başlatılır.³ Bolşevik eğilimleri nedeniyle fişlenerek uzun süre gözetim altında tutulan Kulaç, gençleri modernleşmenin itici gücü gördüğü için onların belli bir hedefe yönlendirilmesi ve eğitilmesi adına da yazılar kaleme alır.⁴

Kulaç tarafından özellikle gençlerin eğitilmesi için kaleme alınan ve savaş dönemi ile yeni devletin kuruluş aşaması olmak üzere farklı safhaların anlatıldığı iki kitaptan oluşan *Milletleşen Adam* adlı eserin ilk kitabı *Selçuk Kamucan*'dir. Sosyal düzenin gönüllü korucusu şeklinde tarif edilen bir karakterin başkahraman olduğu anlatıda yıkılan bir devletten arda kalanlar üzerinde kurulmaya çalışılan yeni bir devletin oluşum süreci anlatılmaktadır. Özellikle Dumlupınar Meydan Savaşı'na odaklanılan eserde, kazanılan savaşın arka planında yatan fikri ve hissi altyapıya yer verilmektedir. Kulaç'a göre eserde Türk milleti bu zaferi yalnız hadiselerle değil Selçuk Kamucan ve Seymen Bayraktar gibi fikir ve duygularıyla vicdan ve ideallere yakışacak yüksek ve temiz kahramanlara borçludur.⁵ Roman boyunca bu iki kahraman ön planda tutulmaktadır, çünkü her ikisi de yazarın ideolojisinin sözcülüğünü yaparak gençler için rol model karakter görevini üstlenmektedir.

1.Selçuk Kamucan: Sosyal Düzenin Gönüllü Korucusu

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı Devleti'ni içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmak için halkın farklı kesimleri tarafından farklı kurtuluş önerileri ortaya atılmaktadır. Ülkeyi işgal edenlerle kıyasıya mücadele etmeyi savunanlar, başka bir ülkenin himayesine girmeyi destekleyenler yanı sıra sadece kendi çıkarını gözetenler de bulunmaktadır. Kendi çıkarını gözetenlerin karşısında duran Selçuk Kamucan, bütün varlığıyla milletin kurtuluşu için mücadele ederek kurulacak yeni devletin ideoloğu unvanını kazanır.

Ülkenin geçirdiği buhranlı günlerde intiharın eşliğinden dönen Seymen Bayraktar adındaki genç, bir halk mitinginde toplanan kalabalığı umutsuzluk atmosferinden uzaklaştırıp en güçlü inançları dahi sarsarak insanları milli galeyana getirir. İçten kaynaşan gözü pek kalabalık, ulusal marşlar söyleyerek şehri dolaşır. İngiliz ve Fransız konsoloslarının bulunduğu yapılar önünde Versay'dakilerin, İzmir baskıncılarının yüzlerini kızartacak sert çıkışlar yaparlar, Seymen Bayraktar'ın sözlerini haykırarak onun kahramanlığını, liderliğini ilan ederler. Bu genç, Selçuk Kamucan'ın da dikkatini çeker. Onun bir tek adam değil, dile gelmiş bütün bir Türklük olduğunu ifade eden ve elli beş yıl boyunca kendini bir Asyalı filozof gibi avutan Kamucan, artık yeni bir alev in pervanesi, yeni bir hakikatin gönüllü sözcüsüdür. İki isim yeni devletin kuruluş sürecinde birlikte mücadele ederek kurtuluş ülküsüne canla başla bağlı iki arkadaşa dönüşür. Kamucan teoride fikirler üretirken Bayraktar cephede düşmanla savaşır.

³ Albayrak, a.g.e., s. 307.

⁴ Veynel Usta-Bahar Usta Baki, "II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Trabzon'da Kadın", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S: 20, 2016, s. 236.

⁵ Rıfki Kulaç, *Selçuk Kamucan: Sosyal Düzenin Gönüllü Korucusu-Birinci Kitap*, Trabzon 1935, s. 212.

Teori ve pratikte gerçekleştirilen mücadelenin önünde iç ve dış kaynaklı olmak üzere birçok engel bulunmaktadır. Söz konusu engeller, Bayraktar'ı, kendini adadığı yoldan alıkoymaya çalışsa da Kamucan'ın yardımıyla mücadelesine devam eden karakter, Ablak Şahbaz gibi sadece maddi menfaatini gözeten, Yüksel Atamer gibi ülkenin bulunduğu kaos ortamında aşkı, dolayısıyla kendini düşünen engellere yenik düşmez. Kurtuluş Savaşı'nın başlamasıyla Bayraktar cepheye gider, Ablak Şahbaz daha fazla para kazanmak için İstanbul'a göç eder, Yüksel Atamer ise aşk mektupları gönderdiği Seymen Bayraktar'ın cepheden dönmesini bekler.

Yıkılan bir ülkenin altında ezilmek istemeyen Ablak Şahbaz serpilen Rumluğun gölgesine sığınmak için baş keşişin elini öper, İzmir baskınından sonra Rumlarla daha çok zaman geçirmeye başlar. Seymen Bayraktar, kahraman ilan edilince ona yaklaşır, Ankara'nın zaferiyle sıkı bir Türk milliyetçisi olur. Milliyetçileri, mandacıları ve saltanatçıları aynı anda destekler. Yaşadığı şehirde işler karışınca İstanbul'a gitmeye karar verir. İstanbul'da kendisiyle beraber göçe zorladığı Tosun Varyemez'in iflas etmesine sebep olur, eşi Tomris'in söylediklerine aldırmandan yaptığı hilelerle gün geçtikçe zenginleşir, ülkesine ve arkadaşlarına ihanet eder. Sözde arkadaşları olan Rüstem Ağa, Kocabaş Murteza Hoca, Karun Mücteba karakterleri gibi çıkarı hangi taraftaysa o tarafın yanında yer alarak bütün değerlerin içini boşaltır.

Dinç, yiğit, aydın bir erkek karısı olmayı her şeyden üstün tutan kültürlü, içli, hayata sürtünmemiş tertemiz bir kız olan Yüksel Atamer, süslü bir zarf içinde cana yakın cümlelerle Bayraktar'a aşkını ilan eder. Bayraktar ise kadın işlerinde acemi sayılacak, çiçeği burnunda bir gençtir. Kamucan'ın uyarıları olmasa genç kızın açık yürekli, erkek yapılı yazılarına yenilecek, kurtuluş uğrunda beslediği büyük aşkın yanı başında ikinci bir aşk türeyecek, böylelikle kafa ve gönül enerjisi ikiye bölünecektir. Yurt işlerinde birbirini tamamlayan, bir çırpıda yürüyen bu iki arkadaşın kadın işlerinde dünya bir araya gelse uyuşması mümkün değildir. Birisi genç, öteki yaşlıdır. Birisinde aile kuruluşunu aşağı yukarı benimseyen bir inan, ötekinde ise bu kuruluşu açıktan baltalayan bir hınç vardır. Birisi dişi güzellikten, genç kız aşkıdan heyecanlanırken diğeri bunlara karşı öteden beri kayıtsızdır.

Miting gününden sonra Bayraktar'ın tek değil hep olduğunu söyleyen Kamucan, onu görünür görünmez tehlikelerden korumak için çabalamaktadır. Pontusçulara, zorbalara, dincilere karşı onun kendini kolayca savunacağını ama asıl tehlikenin kadınlar olduğunu ifade ederek ona özellikle Yüksel Atamer'den uzak durmasını öğütler. Bütün bu öğütler, Bayraktar'ın iç varlığında büyük bir sarsıntı ve köklü bir değişiklik yaratır. Mektubu okuduktan sonra tatlı bir emel gibi gönlünü gıcıklayan kadın, etten ve kemikten yapılmış soğuk ve cansız bir heykele dönüşür ve mektubuna olumlu cevap yazmaktan vazgeçer. Bütün enerjisini milletin kurtuluşuna vererek yedek yüzbaşı olarak sıcak savaşa katılır.

Kurtuluş Savaşı'yla beraber yurdun her köşesinde toptan bir çalkalanış, sessiz bir akış belirir. Ülkenin savaşa ve saldırıya elverişli neyi varsa hepsi

birden yollara dizilir, Eskişehir’le Afyon arasındaki sahaya doğru kaymaya başlar. Amaç düşmanı Anadolu’dan püskürtmek, İç Anadolu’ya doğru ilerlemesine engel olmaktır. Cesur Türk askerinin mücadelesi, 26 Ağustos’ta Kocatepe’de Yunan ordusunun mağlup edilmesiyle ödüllendirilir. Kocatepe’de Yunan ordusuna giydirilen sert hüküm, dört gün sonra Dumlupınar’da ulusal haklara zarar veren zorbalıklara ibret olacak ölçüde devam eder.

30 Ağustos Dumlupınar Zaferi’nden sonra Türklüğün yalnız siyasal durumu değil, hayat karşısındaki Asyalı kavrayışı da büyük bir değişime uğrar. Türkler artık kelepçelerini parçalamış, alınyazısını değiştirmiş, her bakımdan ileri bir millet olma fırsatlarını yakalamıştır. Türkiye’nin ufaklı büyüklü bütün şehirlerinde burjuva ideolojisine uygun konuşmalar yapılır, halkın iç varlığını bürüyen bayat duygular silinerek yerlerinde dünyaya bağlı istekler belirir, kafasıyla, vicdanıyla ulusal haklarını elde etmiş insanlara yakışan biçimler alır. Bu dönüm günlerinin belli başlı ideologlarından biri de Selçuk Kamucan’dır. Seymen Bayraktar ise savaşta çolak ve kötürüm kalarak gazi olur.

2.Ulusal Mücadelede Edilgen Nesne ve Tehlikeli Özne: Kadın

Toplumsal cinsiyet bağlamında kadın ve erkek karakter kurgusuna odaklanılan romanda, ana tema topyekûn verilen ulusal mücadeledir. Söz konusu tema arkasında yer alan kadın ve erkek kurguları, olumlu ve olumsuz şekilde oluşturulurken iki cinsiyet arasında belirgin farklılıklar yaratılmaktadır. İster olumlu ister olumsuz olsun, erkek daima birincil addedilen özelliklerle nitelenirken kadın ikincil planda görülmektedir.

Romanın önsözünde insanın “kursak kuklası bir hayvan”⁶ olduğunu ifade eden yazar, eser boyunca iç ve dış enerjisini ulusal faydalar için kullanan karakterleri bu tanımdan ayrı kılarak kamunun yürekte tapındığı yarı tanrılara dönüştürür. “Erkek yapılı, ulus canlı, koç ruhlı”⁷ şeklinde nitelenen bu yarı tanrı insanların erkekliği sürekli vurgulanırken kadına düşen görev onları doğurmak ve çeldirici özellikleriyle çeşitli sınamalara tabi tutmaktır. Dolayısıyla ulus ülküsüne tutunmuş bir erkeğin hayatında yer alması gereken kadının meşru mevkii annelikten öteye geçememektedir.

Anlatıcı, Selçuk Kamucan’ı kalabalıklar karşısında usta bir hatip, hayata karşı tokgözlü bir derviş, en karışık düşünceleri dahi bir solukta kavrayabilen bir deha ve ulusunun menfaati için her türlü zorluğa göğüs geren bir savaşçı şeklinde tarif eder. Ona göre Kamucan zorlu bir akıntı; şehrin geri kalanı da ona katılmış birer saman çöpüdür.⁸ Böylesine ideal özelliklerle kuşatılmış bir karakterin kadınlara yaklaşımı ise erkeği yücelten, kadını tehlikeli ve ikincil addeden özelliktedir:

⁶ Kulaç, *a.g.e.*, s. 9.

⁷ Kulaç, *a.g.e.*, s. 14.

⁸ Kulaç, *a.g.e.*, s. 29.

Elli beşi boylamış kart bir bekârdır. Kızılbaş *tavuşandan*⁹ nasıl tiksiniirse o da kadından öylesine ürker. “Gel seni evlendirelim” diyenlere kaşları çatılır: Yook canım! Kafamdakileri ağzım dururken apış arasından harcamak işime gelmez. *Diye* çıkarışır. Selçuk *Kamucana* göre: Bir insan için en mutlu ülkü, *hürriyet* tepesine çıkabilmektir. Beyin ve gönüllere geçirilmiş her çeşit tomruklardan sıyrılabilir. ¹⁰

Kadını cinsel bir objeye indirgeyen bu yaklaşım, onun daima erkeğin sırtında yük olduğunu iddia eden söylemlerle devam eder. Ev sahibi erkeği “tomruğa koşulu öküz”¹¹ benzeten karaktere göre evli ve çocuklu erkek ise “sırtı semerli, ağzı kemli bir katır”¹²dır. Yüzünün sakal ve bıyıkla örtülü, göğsünün kıllarla kaplı olduğunun özellikle vurgulanmasıyla erkeksiliği eser boyunca ön plana çıkarılan karakter, kadınları annelik vasıfları dışında erkek için tehlike arz eden femme fatale figürüne dönüştürerek ulusal mücadelede onları arka planda tutmaya çalışır. Erkek, Seymen Bayraktar gibi cephede savaşırken ya da kendi gibi mücadelenin ideoloğunu üstlenirken kadının görevi yemek pişirme, çocuk bakma, ev temizleme gibi ataerkil zihniyette daha az önem arz eden domestik işlerle uğraşmaktır. Kadın bu işlerle meşgul olurken cinselliğini arka plana atmalı ve erkeğin sahip olduğu gücü, vatani uğruna kullanmasına engel olmamalıdır.

Cinsellik hususunda kadının şehvetli yönü anlatı boyunca vurgulansa da kadın kendi bedeni üzerinde söz hakkına sahip değildir. Özellikle Ablak Şahbaz ve Tomris ilişkisinde ortaya çıkan, Seymen Bayraktar ve Yüksel Atamer’le devam eden bu durum, erkeğin kadın-erkek birlikteliğinde söz hakkının mutlak sahibi olduğunu vurgulamaktadır. Tomris’in anlatının verdiği mesaj çerçevesinde idealleştirilen düşüncelere yakın bir karakter olmasına rağmen ev içindeki pasifliği, kocasının entrikalarını önlemede yetersiz kalmasına sebep olmaktadır. Ablak Şahbaz’ın Rumlarla samimi olması, keşişin elini öpmesi, daima çıkarını gözetmesi kendisini rahatsız etse de Tomris, kocasından ayrılmaya iradesini göstermez. Onunla cinsel ilişkiye girmek istemez, fakat ilişkiye girmede belirleyici olan kendi isteği değil kocasının arzularıdır. Kocasının sahip olduğu para ile bu paraya ulaşmasını sağlayan kıvrak zekâsı vurgulanırken Tomris’in öne çıkan özelliği güzelliği, saflığı ve “yosma”lığıdır. Kocasının Türklüğe ettiği hakaretler karşısında yaşadığı öfke şaşkınlığıyla Ablak Şahbaz’a iki tokat atsa da kadına yapıştırılan duygusal imaj, söz konusu mücadeleden yenik çıkmasına sebep olur:

Koynumda kadın yerine yılan besliyorum, diye bağırdı. Evet, koca şakasından bu denli işkillenen bir kadın ya başı ezilecek bir yilandır, ya acınacak bir zir delidir. Söyle be kadın! Sen nesin? *Yılanmısın*, yoksa zir *delimi*?... Ardından kendi kendine yalancıktan yerindi. (...) Bu son keli-

⁹ Alıntılarda eserin imlasına sadık kalınmıştır.

¹⁰ Kulaç, *a.g.e.*, s. 30.

¹¹ Kulaç, *a.g.e.*, s. 31.

¹² Kulaç, *a.g.e.*, s. 31.

meler, çok ustalıklı bir ağlayışın başlangıcı oldu. Ablak Şahbaz, eline geçirdiği bir havlı ile gözlerini kapadı. Yüzükoyun karyolaya abandı ve karısının işitebileceği yapma hıçkırıklarla sarsılmaya başladı. Kadın yüreğini, hiçbir *lakırtı* hıçkırıklar kadar sarsamaz. Zavallı Tomris, kulaklarından geçerek yüreğine çarpan bu yapma hıçkırıklara dayanamadı. İçinde birdenbire büyük bir değişiklik oldu. Kocasının dil şakasına böyle kötü manalar verişinden utanmaya başladı. Kendi *elile* yıktığı suçsuz bir gönü, yine kendi *elile* yapmak için kanepeden kalktı. Bir suçlu *duygusile* ürkek ürkek ilerledi. *Yüzü koyun* kapanmış kocasının saçlarını okşadı. Yalan üstün gelmişti. Güçlünün cılızı ezmesi acıklıdır.¹³

Gözyaşlarına kanan kadın imajı, kadını güçsüz kıldığı gibi “milli mücadele” yolunda var gücüyle savaşan erkeğe de engel olma tehlikesini barındırır. Dolayısıyla kadın, ikincil kabul edilen yardımlar haricinde ulusu kurtarma savaşında edilgendir. Bedeni ve duygularıyla erkeğin karşısına çıktığında ise onu yolundan alıkoyan ve enerjisini boşa sarf eden bir unsura dönüşür.

Tomris’in duygusallığı, Seymen Bayraktar’ın annesinde de görülür. Anlatıda ulusal kahraman ilan edilen bir erkeğe rahminde hayat veren, doğurduktan sonra besleyen bu kadın, oğlunu fikri ve hissi yönden anlamaktan uzaktır. Zira romanın genelinde kadın ve erkek arasında alttan alta vurgulanan farklılıklar söz konusu anne-oğul ilişkisi için de geçerlidir. Anne, oğlunun dalgınlığını bir kadının aşkına bağlarken anlatıcı, Seymen Bayraktar’ın derdinin daha ulvi olduğunu vurgular:

Ana oğul, uzun uzun bakiştılar. Gözlerinde birbirine hiç benzemeyen aykırı manalarla bakiştılar. Seymen, bir aralık uykusuz gözlerini, anasının ıslak gözlerinden hiç ayırmayarak ağır ağır ayaklandı. Hem içini deşmek, hem de anacığını ayıltmak istercesine önündeki masayı yumruklayarak: Uyan ana! diye seslendi. Şu kursaktan süzülüp gelme yumurcak üzüntülerle karşıma dikilme! Biricik oğlunun aşkın *ızdırabına* yaraşan bir *ızdırap* takın!... Neymiş oğlumun aşkın *ızdırabı*? *Görmüyor musun* ana? Dünyamız başımıza yıkılıyor. *Onbeş* milyon Türk barındıracak koskoca bir yuva darmadağın oluyor. Ulusça yok oluyoruz. Senin iş dediğin, para dediğin, kara sevda dediğin, çok çok birer sivilcedir. Bırak! Kazıklı hummadan can çekişen bir hastayım ben. Doğranıyorum, yanıyorum, en tez can verecek yerimden turtıklanıyorum ben...¹⁴

Oğlunun sözleri karşısında şaşkına dönen kadına düşen rol hıçkırığa hıçkırığa ağlamaktır. Anlatıcı, ulusun kurtuluşu için aktif eyleme geçme yetisine sahip olmayan kadına, gözyaşı akıtmaktan başka şans tanımamaktadır. Vatan toprakları işgal altındaki Türk milleti seferberlik halindeyken oğlunun bir kadına âşık olduğunu düşünmesi, onun ülke meselelerine olan uzaklığının göstergesidir. Fikri yönden zayıflığıyla ülkenin kurtuluşuna beklenen desteği veremeyen ve

¹³ Kulaç, a.g.e., s. 44-5.

¹⁴ Kulaç, a.g.e., s. 47-8.

yitirdiği cinselliği sebebiyle artık tehlike arz etmeyen anne, “ulusu kurtuluşa iletecek eşsiz bir kılavuz doğur[an]”¹⁵ rahimden daha fazla bir anlam ifade etmemektedir.

Annesinin rahminde hayat bulan eşsiz kılavuz Seymen Bayraktar’ın hayatındaki kadınlarla belirginleştirilen “yiğit yaradılışı” yer yer kesintiye uğradığında onun kadınsılaştığı iddia edilir. Ağlamanın bütün insanlara özgü bir davranış şekli olduğunu kabul etmeyen anlatıcı, sessiz hıçkırıklarla doyasıya ağlayan karakterin benliğinde dinç ve canlı denilebilecek her şeyin ölgünleştiğini, erkek yapılı iç varlığının birden kadınlıştığını ifade eder.¹⁶ “Erkekler ağlamaz.” gibi ikili karşıtlıklara indirgenen varoluşlar daima etken ve edilgen özelliklerle kuşatılarak üstünlük bir tarafa atfedilir. Duygu ve düşünce dikotomisinde üstün kabul edilen düşünme eylemi erkeğin kabul edildiği için kadına düşen gözyaşındır. Dolayısıyla ağlayan bir erkek, güçsüzlük göstergesidir. Bu güçsüzlük göstergesini “ezeni ezerek ya da ölümü tercih ederek öç almayla”¹⁷ ortadan kaldıran karakter, rahmin hayat bahşedişinin karşısına öldürmeyi yerleştirir. Böylelikle doğurma ile öldürme eylemi arasında ikili karşıtlık oluşturularak kadın doğurganlığı erkek gücü karşısında değersizleştirilir.

Türk milletinin kurtuluşu için düzenlenen mitingın anlatıldığı bölümde kadın değersizleştirilmeye devam edilir. “Demir parmaklıklarla çevrili geniş meydan[in] baştanbaşa erkek insanlarla”¹⁸ dolu olması ve “yurt işlerinde yeri sözü olmayan örtülere bürünmüş dişi insanlar[ın] alargada, parmaklıklar dışında sıralan[ması]”¹⁹ ifadeleri manidardır. “Demir, parmaklık, geniş, meydan, baştanbaşa” kelimeleri erkeklerin güçlü imajının altını bilhassa çizmektedir. Demirin sağlamlığı, parmaklığın ayırıcılığı ile geçirmezliği, kalan üç kelimenin ise nice-lik bakımından büyüklüğü yaratılan erkek imajına katkıda bulur. Diğer taraftan kadın için kullanılan örtü, alarga, dış, sıralanmak kelimeleri ikincil ve daha güçsüz bir imajın şekillenmesine neden olmaktadır. Örtüyle görünmez kılınan, “alarga ve dış” kelimeleriyle içeriye alınmayan ve daima komut beklemek zorunda bırakılan kadın, beklerken dahi erkeğin istediği biçimde sıralanmak durumundadır.

Mitingin kurtuluşa giden yolda kenetlenmeyi sağlaması ve bahsi geçen ayrıştırılmış kalabalığı Dumlupınar gibi bir zafere ulaştırması, dikotomik anlatımın sorgulanmasının önüne geçer. Sorgulamanın aksine cinsiyetler arasında yaratılan kurgusal eşitsizliği kabullenmeye ve ayırımın normalleştirilmesine yardım eden ifadeler, aktif rolün erkekte olduğunu bir kez daha vurgular. Erkek düşünür, savaşır ve kazanırken kadın onu dışardan izleyen bir nesnedir. Kadının kendini temsil hakkı dahi yoktur. Seymen Bayraktar gibi “yiğit” erkekler ise “bir

¹⁵ Kulaç, *a.g.e.*, s. 22.

¹⁶ Kulaç, *a.g.e.*, s. 50.

¹⁷ Kulaç, *a.g.e.*, s. 52.

¹⁸ Kulaç, *a.g.e.*, s. 56.

¹⁹ Kulaç, *a.g.e.*, s. 56.

tek adam değil, dile gelmiş bütün bir Türklük²⁰ kabul edildiği için temsil hakkının mutlak sahibidir.

Ataerkil düzende temsil hakkının kadında olmadığı inancını, hükümet konağında düzenlenen “önemli” toplantıya sadece erkeklerin çağrılmasının nedenlerinden biri kabul etmek mümkündür. Zira eksiksiz insan olma hakkı elinden alınan kadının devlet meselelerinde söz hakkı yoktur, siyasette kadın katılımı ve temsilinin gereksiz olduğu düşünülür. Dolayısıyla vali tarafından düzenlenen bir toplantıya sadece şehrin dini, maddi ve fikri bakımdan ileri gelen erkekleri çağrılmaktadır.

Devlet meselelerinin yanı sıra kadına ev içinde de söz hakkı tanınmamaktadır. Ablak Şahbaz ile Tosun Varyemez’in evlilikleri söz konusu duruma örnek teşkil etmektedir. Ablak Şahbaz’ın eşi Tomris, kısıtlı da olsa anlatının birkaç yerinde ismiyle anılsa da Tosun Varyemez’in eşi tamamen siliktir. İki karakter, İstanbul’a gitmeye karar verdiklerinde eşlerine sorma gereği dahi hissetmezler. Aileleriyle ilgili kritik kararları tek başlarına alarak eşlerini bu kararlara uymak zorunda bırakırlar. Tomris’in eşinin karakterini beğenmemesine, yaptıklarını eleştirmesine rağmen ondan ayrılamaması ve peşinden sürüklenmesi kadının pasifliğinin göstergeleri arasındadır.

Anlatı boyunca daha pasif bir kadın karakter olarak okurun karşısına çıkarılan Varyemez Tosun’un karısının ismi dahi zikredilmez. Kocasıyla ilişkisi bağlamında romanda kendine yer bulan kadının kendisinden değil, eşinin ona aldığı zinet eşyalarından bahsedilir. Bir erkek tarafından satın alınan ve kadını süsleyen bu mücevherler, iki cinsiyet arasındaki statü farkının bir başka göstergesidir. Güzelliğiyle ön plana çıkarılan kadın, erkeğin isteklerine hitap eden bir arzu nesnesidir. Mücevher gibi “sahip olunacak şey” kıvamına dönüştürülen kadını, ipleri erkeğin elinde olan bir kuklaya benzetmek mümkündür. Zira erkek istediğinde onunla cinsel ilişki kurar, erkek karar verdiğiğinde onun peşinden sürüklenir, erkek kazandığında mücevherlere sahip olur ve erkek kaybettiğinde bu mücevherleri geri vermek zorundadır. Söz konusu durumu “vekaleten tüketim” (vicarious consumption) nosyonu ile açıklayan Thorstein Veblen’e göre kadının gösterişli eşyalara sahip olmasının sebebi “onun güzel görünmesini sağlamak değil, bu ihtişamlı [nesnelere] aracılığıyla ait olduğu efendinin/erkeğin sahip olduğu toplumsal iktidar ve ayrıcalığı kanıtlayabilmektir.”²¹ Kısacası kadının bütün hayatı erkeğin yapıp etmeleri üzerine programlanmış ve edilgen kılınmıştır.

Yüksel Atamer’in hayatının gidişatını değiştirmek için attığı adımın boş çıkarılması da erkeğin belirleyiciliğinden kaynaklanır. “Dinç, yiğit, aydın bir erkek karısı”²² olma hayaliyle “süslü bir zarf içinde cicili bicili duygu ve dilek-

²⁰ Kulaç, a.g.e., s. 70.

²¹ Jean Baudrillard, *Gösterge Ekonomik Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, Çev. Oğuz Adanır-Ali Bilgin, İstanbul 2009, s. 4.

²² Kulaç, a.g.e., s. 99.

lerle”²³ yazdığı mektubu Seymen Bayraktar tarafından beklediği karşılığı göremez; çünkü “bir yarım tanrıya”²⁴ benzettiği adamın ona ayıracak zamanı yoktur. Kendini boyu bosu, aslan bakışları, yüce sözleri, yiğit durumu karşısında aklı, kadınlık onuru ve kızkık hicabı yenilmiş dişi bir köle olarak tanımladığı adamın memleketi kurtarmak gibi daha önemli işlerle uğraşması gerekmektedir. Böyle bir erkeğin kendi çapında bir kızı bulmasının imkânsızlığından bahseden Yüksel Atamer’in ifadeleri, kendi cinsiyetinin kurgusal ikincil konumunu çoktan kabul edildiğini göstermektedir: “Kadınlık dünyası çoraktır. Sizinle boy ölçüşecek büyüklükler türetmez. Size eşit olamazsam da özlediğiniz biçime her kızdan daha kolay girebilirim. Alçı *hamırına* benzeyişim, en mutlu güvenimdir...”²⁵

Yazdığı mektupla erkeğin aşkını istemeyi dahi utanç sayan kadın, bu talepkâr davranışı sebebiyle Asyalı olmaktan uzaklaşarak “erkekleşen Frenk kızları”na²⁶ benzediğini ifade eder.²⁷ Ancak bu kızların aksine sevmenin bir gönül gıcıklanması değil bütün bir hayat olduğunu ekleyerek bir kadının desteksiz ayakta duramayacağını; dinç, olgun, yüksek duygulu bir erkek otoritesine sığınmasının gerekliliğini savunur. Hayatını Seymen Bayraktar’ın cevabına bağlayarak kendini sevdiği erkek karşısında tam anlamıyla pasifleştirir. Anlatıcı; Yüksel Atamer’i “namusu, bilgisi, parası bol bir babanın bir tanecik kızı” şeklinde tanımlayarak kadını edilgen kılmaya devam eder. Annesinin değil de özellikle “babasının kızı” olan bu kadının iskaripini babasından istemesi, bakire olduğunun altının çizilmesi, genç bir kadın olduğunda çarşafa bürünüp eve kapatılması kadın ve erkek arasında yaratılan eşitsizliğin kadın hayatına yansımalarıdır:

Kadınlıkla erkekliğin arasında hiçbir fark gözetmezken şimdi kadınların daha geri, daha cılız oluşuna inanıyor. Evlilik hayatı için çok serbest, çok ileri düşünceler beslerken şimdi güçlü, şöhretli bir erkeğin dileklerine göre yaşamayı hoş buluyor. Eskiden gövde güzelliğine pek aldırış etmezden şimdi evli yaşayıpta erkek üstünlüklerine karşı dirliği ve beraberliği korumak için kadının güzel, sevimli olmasına yüksek bir önem veriyor. Seymen Bayraktara yukarıdaki mektubu yolladıktan sonra banyodan çıkar çıkmaz doğruca yatak odasına kapandı, büyük aynaya yaklaştı. Sırtındaki

²³ Kulaç, *a.g.e.*, s. 99.

²⁴ Kulaç, *a.g.e.*, s. 99.

²⁵ Kulaç, *a.g.e.*, s. 99.

²⁶ Kulaç, *a.g.e.*, s. 99.

²⁷ Yüksel Atamer’in yazdığı mektupla duygularını sevdiği erkeğe açıp onun aşkını talep etmesi, ataerkil kalıplara ve anlatının yazıldığı dönemin şartlarına göre söz konusu kadının erkeğe özgü kabul edilen bir davranış biçimi sergilediğini göstermektedir. Dolayısıyla roman boyunca söz konusu mektup için “olgun ve erkek yapılı yazılar”, “yiğit, derli toplu dilekler” ifadesi sıklıkla kullanılmaktadır. Mektubun içeriğinden bu şekilde bahsedilse de mektup zarfının süslü püslü ve el yazısının düzgün olması kalıplaşmış/kodlanmış kadınsı özelliklerdir. Cinsiyetlendirilmiş özellikler sebebiyle Selçuk Kamucan’ın ilk bakışta mektubun “Seymen Bayraktar’la gönül alışverişine çıkmış bir dişi gencin cicili bicili duygu ve dilekleri” (99) olduğunu anlamakta zorlanmaması şartıdır.

pembe pijaması omuzlarından ta ayak uçlarına düşüverdi. İlk önünde birdenbire peydahlanan aşırı çıplaklıktan utanır gibi oldu, göz kapaklarını indirdi, avuçları kendiliğinden göbek altındaki yumuşak şişkinliği kapakladı. Dudaklarında sıkılğan bir gülümseme belirlemekle beraber boy aynasında olanca *haşmetile* dikili duran çırılçıplak, el değmemiş seksapel bereketi önden, yandan, arkadan bakışlarla doya doya seyre daldı.²⁸

Pembe rengin, güzelliğin, çıplaklığın, utancın ve el değmemişliğin vurgulanması; kadına atfedilen kavram alanının belirginleştirilmesine hizmet eder. Sonrasında erkek için güç, kazanç, hürriyet, sertlik kelimelerinin vurgulanması iki cinsiyet arasındaki farkı daha da görünür kılar. Akıl ve beden ikiliğiyle yaratılan bu farkta üstün kabul edilen özellikler erkeğin tekeline verilirken kadın hayvani tarafı temsil eder. Daima baba ya da koca kılığı altında bir erkeğin ehliştirmesine ihtiyaç duyan kadın, bütün iradesini erkeğe teslim eder/etmek zorunda bırakılır. Eserde annelerin on sekizine gelmiş kızları bir an önce evlendirmek istemelerinin altında yatan sebep de budur. Namus algısının özellikle evdeki genç kıza odaklanması ve bir arzu nesnesine dönüşen kızın denetim altında tutulmasının zor olması, ebeveynler için toplumsal hayatlarının kalitesini düşürecek büyük bir tehdit unsurudur. Dolayısıyla sorumluluğu biran önce kocaya devretmek isteyen ebeveynlere göre en kolay çözüm evliliklidir. Toplum nazarında meşru cinsel hayata geçiş yapan kadın, anne ve babası için tehlike arz etmez.

Kendi bedeninin iradesini, diğer deyişle ataerkil kalıplara göre namusunun bekçiliğini Seymen Bayraktar'ın üstlenmesini isteyen Yüksel Atamer, iradesizliğini “İçten dıştan eksiksiz bir kızım. Olgun, turfanda bir meyveyim: Sakın beni aylara yedirme!”²⁹ diyerek kabul eder. Böylelikle ruhen ve bedenen iki kişinin aktif olduğu/olması gerektiği cinsel birleşme, tek kişinin istencine bağımlı kılınarak kadın devre dışı bırakılır. Anlatıda geçen ve cinsel birleşmeye göndermede bulunan “güzelliğin kucağa düşmesi”, “çiçekten bal almak” gibi ifadeler de söz konusu bakış açısının yansımalarıdır.

Avrupa ile Anadolu kıyaslamasında yaşadıkları kültürde çiçekten bal almanın beton bir tabyayı ele geçirmek kadar zor olduğunu söyleyen Selçuk Kamucan; kadın bedenini fethedilen ya da kurtarılan bir vatan toprağına benzetmektedir. Zira sadece siyasi değil aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kültürel bir ideoloji olan milliyetçilikte millet, aile ve akrabalık ilişkilerinin devamı olarak görülerek cemaatçi bir yapıya büründürülür ve ideolojinin topluma nüfuz etmesi sağlanır. Ataerkil ideolojide doğurganlığı üzerinden kutsallaştırılan anne ile namus olgusu vasıtasıyla erkek hâkimiyetini belirginleştiren eş ve bacı, milliyetçiliğin ihtiyaçları doğrultusunda ideolojiye dâhil edilir.³⁰ Böylelikle milliyetçi öğretinin meşruiyet kazanması kolaylaştırılır ve ideolojik yaptırımlar insanlar tarafından içselleştirilir.

²⁸ Kulaç, *a.g.e.*, s. 101-2.

²⁹ Kulaç, *a.g.e.*, s. 102.

³⁰ Tanıl Bora, *Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İstanbul 2017, s. 226-228.

Milliyetçiliğin öngördüğü sistemde korunmaya muhtaç kadın gibi vatan topraklarının bekçiliği de erkeğin görevidir. Vatanın kurtuluşu için “her yararlığı göze alan erkek, ana vatanın sınırları içinde yumruğunu bomba, tırnaklarını süngü, hıncını kale gibi kullana kullana dövüşmektedir.”³¹ Kadının payına düşen ise “bu erkek kahramanları yalnız bırakmamak, onları geriden desteklemek, giydirmek ve yüreklendirmektir.”³². Sıcak savaşın anlatıldığı bölümlerde arka planda kendisine düşen görevi yerine getirmeyen kadınlar ağır bir dille eleştirilir:

Ooh hocam, Şişliyi bir görse ürperirsin. Geçim kaynakları kurumaya yüz tutmuş, düzeni bozulmuş saray ve konaklardan arta kalan genç dişilerle dolu. Kafeslerden sokağa dökülmüş boyalı yosmalar, dünkü şarklı geleneklerden ne çabuk silkinmişler bilsen? Sırtlarında çarşaf, yüzlerinde peçe var amma İslam kültürüne bağlı olduklarından değil, kadından yana gözü tok Frenkleri yeni baştan aç gözlü yapmak istediklerinden..³³

“Beyoğlu salonlarında boyalı ve kaşarlı orospular”³⁴, İstanbul’un yenilgisinin önemli nedenleri arasındadır. Ankara’nın yeni merkez seçilmesinde iki şehrin sahip olduğu kadın tipolojisi kritik bir rol oynar. Avrupa adetlerine ayak uydurmaya çalışan ve Türk kültüründen uzaklaşan kadınlar, kaybedilen topraklarla özdeşleştirilerek milliyetçilikte toprak ve kadın arasında kurulan ilişki³⁵ bir kez daha ortaya konulur. Yunanlarla çarpışmaya hazırlanan Mehmetçik arasındaki konuşmalarda geçen “Yunandan göz kırpanın avratı boş olsun be...”³⁶ şeklindeki yeminler de yine vatan, kadın ve namus kavram ve olgularına gönderme yapmaktadır; çünkü anlatıcıya göre “anavatan”ını savunmakta yetersiz bir erkeğin evindeki “karısının namusunu koruması” mümkün değildir. Kadın, vatanını savunduğunda ise erkekleşmek zorundadır. Bu sebeple ordunun yardımına koşan kadınlar “sırtındaki mermilerin ağırlığı altında bile erkek gibi”³⁷ yürümektedir. Erkeksi kabul edilen nitelermeler orduya yardım eden çocuklar için de geçerlidir. Anlatıcıya göre olumlu kabul edilen niteliklerin erkeklere ait görülmesi, çocukların da “yüzlerinde yetişkin birer adam olgunluğuyla”³⁸ hareket etmesinin sebebidir.

Romanda cepheye savaşmak, kadına verilen görevlere kıyasla aşkın bir ülkü kabul edilirken ulusun tehlikede olduğu bir zamanda kadın için sarf edilen her çaba erkeğin hayvanlaşarak kadın yaradılışına yakınlaşmasına sebep olmaktadır. Zira “ulusal egemenliğe ileten bir tek zafer, bir milyon gerdekten daha

³¹ Kulaç, *a.g.e.*, s. 109.

³² Kulaç, *a.g.e.*, s. 109.

³³ Kulaç, *a.g.e.*, s. 144.

³⁴ Kulaç, *a.g.e.*, s. 149.

³⁵ Germaine Tillion, *Harem ve Kuzenler*, İstanbul 2006.

³⁶ Kulaç, *a.g.e.*, s. 158.

³⁷ Kulaç, *a.g.e.*, s. 137.

³⁸ Kulaç, *a.g.e.*, s. 137-8.

tatlıdır...³⁹ Selçuk Kamucan'ın nazarında ulusal varlığın korkunç tehlikeler geçirmekte olduğu bu kara günlerde sevişmek büyük bir suçtur. Dolayısıyla Seymen Bayraktar, kafa ve gönül enerjisinin ikiye bölünmesini istemediği için Yüksel Atamer'in aşkını karşılıksız bırakır. Mektubu yazmak için üç hafta harcayan kadını bu süre zarfında Mehmetçik giydirecek çamaşır dikmediği için kabahatli bulur.⁴⁰ Ona göre Yüksel Atamer, Türk milliyetçiliğinin önündeki "tehlikeli dişi"dir.⁴¹

Kadın cinselliğinden duyulan tehlikeyle femme fatale bir karaktere dönüştürülen Yüksel Atamer, Seymen Bayraktar'ın aklını karıştırmakla suçlanmaktadır. Çevresindeki herkesin onu nazlatması ve okşamasiyla ruhça "zenneleşen" ve "hoppa kuruntular"⁴² edinen karakterin daima cinsel çağrışımlı kelimelerle betimlenmesi, ihtiva ettiği tehlikenin derecesini gösterir. Savaş meydanındaki düşmandan bile daha tehlikeli kabul edilen bu kadın, sadece sevdiğini söylediği erkeğin "aşkın ülkü"sünü tehdit etmekle kalmaz, aynı zamanda ulusun geleceğini de tehlikeye atar. Selçuk Kamucan'a göre Pontusçulara, zorbalara ya da dincilere karşı kişinin kendini koruması mümkündür, çünkü bunlar göğüs göğse dövüşülecek erkek tehlikelerdir.⁴³ Kadın gibi gizem barındırmaz, arkadan iş çevirmez. Anlatı boyunca vatan aşkı ile cinsel istek karşılaştırılarak iki durumun aşkınlık değeri sürekli kıyaslanır. Erkeğin cinsel isteğinin özellikle ihtiyarlık çağı ile savaşmaya hazırlanılan zamanda kabardığının iddia edilmesi, söz konusu kıyaslamayı doruk noktasına ulaştırır. Bu nedenle Seymen Bayraktar savaşa giderken "iç varlığını kaplayan ulusal duyguların yanı sıra bel kemiğinden süzülüp gelen birtakım tatlı isteklerin"⁴⁴ de depreştiğini sezer. Kısa bir süre bu iki arzu arasında kalan karakter, Selçuk Kamucan'ın küçük müdahalesiyle mutlak şekilde vatani tercih eder.

Ablak Şahbaz, Rüstem Ağa, Kocabaş Murteza Hoca, Karun Mücteba karakterleri ise anlatıcının roman boyunca savunduğu tezi çürütmektedir. Erkeğin göğüs göğse dövüşüp kadının arkadan iş çevirdiğini imleyen ifadelerin aksine anlatı boyunca arkadan iş çeviren kişiler Ablak Şahbaz başta olmak üzere maddi kazanımlarını kaybetmek istemeyen ve ülkenin durumunu, maddi menfaatlerini göz önüne alarak değerlendiren zengin erkek karakterlerdir. Örneğin daima güçlü olanın yanında duruş sergileyen Ablak Şahbaz, çıkarını gözetenek herkesle tatlı geçinmeye çalışır:

En iyisi alargada durmak, şimdilik hepsi ile tatlı geçinmek. Bakalım, bu sonu görünmeyen post kavgasından kimler üstün çıkacak? Yarınki *Türkiye'nin* yılarını ele alacak başpehlivanlar belli olunca kolay: Onların dileklerine göre biçim alırsın, yaptıkları gibi yıktıklarını da şakşaklırsın,

³⁹ Kulaç, *a.g.e.*, s. 107.

⁴⁰ Kulaç, *a.g.e.*, 109.

⁴¹ Kulaç, *a.g.e.*, s. 107.

⁴² Kulaç, *a.g.e.*, s. 110.

⁴³ Kulaç, *a.g.e.*, s. 107.

⁴⁴ Kulaç, *a.g.e.*, s. 139.

olur biter. Aslanların bunca emeklerle elde edecekleri faydalardan doyasıya çöplenecek: İşte öz faydasına bağlı tilkiler için en yavrum siyasa! Yalnız bu yavrum siyasaı yaptırmadan yürütmek gerek. Paralı, belalı, sevdalı üç koca birden barındıran kurnaz orospular kadar ustalıklı davranmalı, karda yürüsen bile izin belli olmamalı ki...⁴⁵

Yurt işlerinden edindiğini söylediği siyasal görüşünü sadece kendi faydasına çalıştıran Ablak Şahbaz, İstanbul'a gideceği gün şehrin belli başlı siyasal adamları ile vedalaşmayı faydalı bulur. Sırasıyla kuytu yolları tercih ederek padişahçı Karun Mücteba, kurtuluşçu Seymen Bayraktar, Baş Papaz, manda yanlısı Rüstem Ağa'nın yanına giden ve bu isimlerin yanında onların fikirlerinin ateşli bir savunucusu haline gelen karakter, Yüksel Atamer ile kıyaslandığında anlatıcının dışı tehlike tanımına daha çok uymaktadır. Ancak anlatıcı, benimsediği ulus ülküsünün karşısındaki en büyük tehlike olarak kendi çıkarından başka bir ölçütü olmayan erkek karakterleri değil; âşık olan ve aşkını dile getiren genç ve güzel bir kadını göstermektedir.

Sonuç

Milli Mücadele döneminin anlatıldığı bu eserde kurtuluş için verilen savaşta erkek karakterler öne çıkarılırken kadınlar ikincil addedilen işlerde yardımcı ya da erkeği vatan uğraşında yolundan alıkoyan femme fatale kurgularıyla okura sunulur. Kadın; anne, kardeş, evlat veya eş ayrımı gözetilmeksizin daima edilgen kılınan imajıyla erkeğin sahip olduğu herhangi bir nesne muamelesi görür. Olumlu kurgulanan kadınların etkinlik alanı "erkeğin yardımcısı" statüsünü kuvvetlendirecek işlerle kısıtlanmışken tehlikeli kadınlar, erkek karakterin sınanmasını sağlayan ve kadına çizilen sınırları aşan işlerle uğraşırlar. Bu sebeple Tomris kocasının yaptıklarını onaylamasa dahi onun sözünden çık(a)madığı için yazarın sözcülüğünü yapan karakterlerden biri olarak eserde yer alır. Yüksel Atamer ise duygularını Seymen Bayraktar'a açarak "Frenk kızları gibi erkeksi" olmakla ve Türk milletinin kurtuluş mücadelesi verdiği bir dönemde maddi aşkın peşine düşmekle itham edilir. Ablak Şahbaz ve onun gibi düşünen karakterlerden daha tehlikeli addedilmesinin altında yatan sebep de budur. Talep eden kadın, erkeğin haklarına göz diken bir tehdit unsurudur.

Farklı karakter ve olay kurguları aracılığıyla kadının ikincil planda bırakılarak değersizleştirilmesi roman boyunca devam eder. Ataerkil hegemonyanın kurguladığı kadın imajına bağlı kalarak liderlik vasfı erkeğinmiş gibi hareket eden anlatıcı, Türk milletini kurtuluşa götüren bütün dönüm noktalarında erkeği konumlandırır. Yapan-eden erkek karşısında edilgen kılınan kadın, ataerkil sınırlara riayet etmek zorundadır. Bu sınırları aştığında ise tehlikeli özne konumuna çekilerek erkeğin potansiyelini tüketen, dolayısıyla ulusal mücadeleyi sekteye uğratan bir düşmana dönüştürülür. Diğer bir deyişle dost-düşman, iyi-kötü gibi ikili karşıtlıklar temelinde ilerleyen anlatıda, erkek ve kadın da aşkınlık

⁴⁵ Kulaç, *a.g.e.*, s. 118.

bakımından kıyaslanan iki unsur olarak okura sunulmaktadır.

Romanın ana teması olumlu ya da olumsuz kadın olmamakla birlikte kadın, arka fonda sunulan ve milliyetçi duyguları güçlendiren bir unsurdur. Kadının Milli Mücadele ile bu mücadeleyi yürüten erkeğe karşı konumlandırılışı onun değerini belirlemektedir, fakat bu değer niteliği ne olursa olsun edilgen bir nesneyi biçimlendirmekten öteye geçememektedir. Diğer taraftan olumsuz kurgulanan erkek karakterlere bakıldığında onlar, kendi eylemleri ile hayatlarındaki kadınlar üzerinde irade sahibidir. Devrin şartları ile okurda milli bilinç yaratma isteğinin romandaki yönlendiriciliği, karakterlerin tipe yakın olmasında ve iyi kötü arasındaki sınırın keskin hatlarla çizilmesinde etkilidir. Dolayısıyla kadın ve erkek karakter kurgularının insan faktörü odağında değil, toplumsal cinsiyet ile onun milliyetçilik ideolojisindeki yansımaları eşliğinde oluşturulduğunu ve söz konusu kurguların dikotomik bir yapaylıkla kuşatıldığını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

AKAL, Emel, *Moskova-Ankara-Londra Üçgeninde İştirakiyuncular, Komünistler ve Paşa Hazretleri*, İstanbul 2014.

ALBAYRAK, Hüseyin, *Dünden Bugüne Trabzon Basını*, Ankara 2010.

BAUDRİLLARD, Jean, *Gösterge Ekonomik Politikası Hakkında Bir Eleştiri*, Çev. Oğuz Adanır-Ali Bilgin, İstanbul 2009.

BORA, Taml, *Cereyanlar: Türkiye’de Siyasi İdeolojiler*, İstanbul 2017.

KULAÇ, Rıfki, *Selçuk Kamucan: Sosyal Düzenin Gönüllü Korucusu-Birinci Kitap*, Trabzon 1935.

TILLION, Germaine, *Harem ve Kuzenler*, Çev. Şirin Tekeli ve Nükhet Sirman, İstanbul 2006.

USTA, Veysel-USTA BAKİ, Bahar, “II. Meşrutiyet ve Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Trabzon’da Kadın”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 2016, S: 20, ss. 225-274.

